

Erfgenaam als legitimaris; enige knelpunten

Mr. P.C. van Es*

1. Inleiding

De legitieme portie van een legitimaris is volgens art. 4:63 lid 1 BW 'het gedeelte van de waarde van het vermogen van de erflater, waarop de legitimaris in weerwil van giften en uiterste wilsbeschikkingen van de erflater aanspraak kan maken'. Bij een uiterste wilsbeschikking die een aanspraak op de legitieme portie in het leven roept, kan natuurlijk gedacht worden aan onterving. Ook aan een niet ontferde legitimaris die daarop aanspraak maakt kan echter een legitieme vordering toekomen, namelijk in die gevallen waarin de legitimaris als erfgenaam minder krijgt dan zijn legitieme portie. Deze situatie kan zich voordoen als de erflater bij leven omvangrijke giften heeft gedaan of wanneer hij bij uiterste wil grote bedragen heeft gelegateerd. De legitimaris verenigt in deze gevallen de hoedanigheid van legitieme schuldeiser van de nalatenschap (art. 4:7 lid 1 sub g BW) met die van erfgenaam.

In de zaak die aanleiding gaf tot de uitspraak van Hof Arnhem van 3 april 2012 (LJN: BW4917) deed zich een geval voor waarin een beneficiair aanvaardende erfgenaam zich beriep op zijn legitieme portie in verband met een vermeende gift aan een mede-erfgenaam (bestaande in de verkoop van een winkel en een woning tegen een te lage prijs).¹ Naar aanleiding van deze uitspraak wordt in § 2 hieronder nader ingegaan op de rol die schulden van de erflater spelen bij de mogelijkheid om in te korten op een gift. Hierbij wordt ook enige aandacht besteed aan het recht dat vóór 2003 gold. De in § 2 te behandelen problematiek speelt niet alleen als de legitimaris tevens erfgenaam is, maar ook als hij ontferd is. In § 3 en 4 komt een aantal problemen aan de orde die wel specifiek betrekking hebben op de situatie waarin de legitimaris zijn hoedanigheid van legitimaris verenigt met die van erfgenaam. De wetgever lijkt deze gevallen niet volledig te hebben doordacht.

2. Inkorten op giften; de rol van schulden van de erflater en de positie van diens schuldeisers

2.1. Werkt inkorting op een gift ten voordele van de schuldeisers van de erflater?

Onder het erfrecht van vóór 2003 had de inkorting van giften een ander karakter dan onder het huidige recht. Door inkorting keerde hetgeen de begiftigde had verkregen terug naar de nalatenschap, waarna de legitimaris hierop – als erfgenaam – zijn recht kon doen gelden.² Het gegeven dat de ingekorte gift de nalatenschap passeerde, riep de vraag op of de

schuldeisers van de erflater zich hierop konden verhalen. De Frans Code civil beantwoordde deze vraag in art. 921 Cc ontkennend. Inkorting strekt volgens deze bepaling niet ten voordele van de een crediteur van de erflater:

'La réduction des dispositions entre vifs ne pourra être demandée que par ceux au profit desquels la loi fait la réserve, par leurs héritiers ou ayants cause: les donataires, les légataires, ni les créanciers du défunt ne pourront demander cette réduction, ni en profiter.'

Deze bepaling is in het BW van 1838 echter niet overgenomen. In plaats daarvan bepaalde art. 967 lid 2 BW (oud) ten aanzien van de vermindering van giften en schenkingen:

'Desniettenstaande zullen de legitimarissen van die vermindering niets kunnen genieten ten nadeele van de schuldeisers van den overledene.'

Op grond van dit artikel werd algemeen aangenomen dat ook de schuldeisers van de erflater profiteerden van inkorting. In Klaassen-Eggens vindt men het voorbeeld van een erflater A die ab intestato overlijdt, zijn zoon B als enig erfgenaam nalatende. De nalatenschap bestaat uit een actief van f 100.000 en een schuld van f 200.000. Bij leven heeft A f 300.000 aan C geschonken. De legitieme portie van B bedraagt f 100.000 ($1/2 \times (100.000 + 300.000 - 200.000)$). Men leest hierover in het vermelde werk:

'Ik acht in het gegeven voorbeeld de legitimaris bevoegd de schenking in te korten, niet voor het bedrag van zijn legitieme portie ad f 100.000, maar voor een bedrag van f 200.000, daar de gift ad f 300.000 niet met f 100.000, doch met f 200.000 aan het wettelijk erfdeel tekort doet. Had de erflater immers f 100.000 minder weggeschonken,

* Universitair hoofddocent notarieel recht, Universiteit Leiden, vaste medewerker van het WPNR. (PC.vanEs@law.leidenuniv.nl)

1. Zie over deze uitspraak ook A.J.H. Pleysier, 'Problemen bij samenloop van beneficiaire aanvaarding en legitieme', *JBN* 2012, nr. 64.
2. Vgl. bijvoorbeeld Klaassen-Eggens, *Huwelijksgoederen- en erfrecht, Tweede gedeelte: Erfrecht*, bewerkt door E.A.A. Luijten, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1989, p. 118.

dan zou er voor de legitimaris nog niets zijn overgebleven. Nu de legitimaris, die zich op zijn legitieme beroept, erfgenaam is en het ingekorte tot de boedel terugkeert, komt het in de eerste plaats aan de crediteuren van de nalatenschap ten goede; eerst nadat zij geheel voldaan zijn, ontvangt de legitimaris zijn wettelijk erfdeel.³

Naar huidig recht profiteren schuldeisers van de erflater niet van de inkorting van een gift door een legitimaris. Deze inkorting loopt namelijk, onafhankelijk van de vraag of een legitimaris in het concrete geval erfgenaam is of niet, niet via de nalatenschap. De inkortende legitimaris verkrijgt op grond van art. 4:90 lid 1 BW een rechtstreeks vorderingsrecht op de begiftigde.

Schuldeisers van de erflater die naar huidig recht wensen op te komen tegen een hen benadelende gift, zijn aangewezen op de actio Pauliana (art. 3:45 BW) met alle daarvoor geldende beperkingen van dien.

Het onder het oude recht geldende systeem waarin de schuldeisers van de erflater profiteerden van de inkorting op een gift door een legitimaris, kende twee merkwaardige aspecten. Als eerste valt te noemen dat de schuldeisers van de erflater afhankelijk waren van de keuze van de legitimaris. Riep deze zijn legitieme in, dan konden de schuldeisers voldaan worden uit de nalatenschap. Wanneer de legitimaris er echter voor koos zijn wilsrecht niet uit te oefenen, dan stonden ook de schuldeisers met lege handen. De tweede merkwaardigheid was dat de omvang van de schulden bepaalde of de schuldeisers verhaal konden nemen op de nalatenschap. Wanneer de schulden in het bovenstaande voorbeeld f 399.998 zouden bedragen, dan zou de legitimaris een legitiem tekort van één gulden hebben. De legitimaris zou dan voor f 399.999 kunnen inkorten, waarvan f 399.998 aan de strijkstok van de schuldeisers van de erflater zou blijven hangen. Zou de schuld f 400.000 hebben bedragen dan zou er van een legitiem tekort geen sprake zijn geweest en dan zouden de schuldeisers van de nalatenschap in het geheel niet voldaan hebben kunnen worden uit een tot de nalatenschap terugkerende gift.

De omstandigheid dat de schulden van de erflater de omvang van de legitieme portie verkleinen, raakt natuurlijk ook de legitimaris. Op dit aspect – waarin het oude en het huidige recht niet verschillen – wordt in de volgende paragraaf ingegaan.

2.2. Schulden van de nalatenschap en de omvang van de legitieme portie

De legitieme portie wordt volgens art. 4:65 BW berekend over de waarde van de goederen der nalatenschap, vermeerderd met de in aanmerking te nemen giften en *verminderd met de schulden, vermeld in art. 4:7 lid 1 onder a tot en met c en f*. Omvangrijke schulden van de erflater kunnen de legitieme portie derhalve tot nul reduceren waardoor op een bepaalde door de erflater gedane gift niet kan worden inge-

kort. De begiftigde profiteert aldus van de aanwezigheid van de schulden.

In de in de inleiding vermelde uitspraak van het Hof Arnhem van 3 april 2012 (LJN: BW4917) bedroeg het negatieve saldo van de nalatenschap € 13.972,31. De omvang van de gift diende nog nader bepaald te worden door een deskundige. Het hof overweegt in r.o. 3.8:

‘Aangezien de nalatenschap negatief is krijgen [appellanten], ingeval in de verkoop en levering een gift is besloten die groter is dan € 13.972,31, ter zake van hun legitieme portie een vordering op hun zus [geintimeerde] in haar hoedanigheid van begiftigde en kunnen zij op grond van artikel 4:89 BW de gift die is gedaan aan [geintimeerde] inkorten voor zover deze afbreuk doet aan hun legitieme portie.’

Verschuillende schrijvers hebben te kennen gegeven het onredelijk en onwenselijk te vinden dat begiftigden inkorting kunnen ontlopen als gevolg van de enkele omstandigheid dat de omvang van de schulden van de erflater groter is dan de waarde van de activa van de nalatenschap vermeerderd met die van de aanmerking te nemen giften.⁴ Waaijer vraagt zich in dit verband af of het niet de voorkeur zou verdienen de wet zodanig te wijzigen dat voor de berekening van de legitimaire massa de schulden van de nalatenschap niet voor meer dan de waarde van de goederen van de nalatenschap in aanmerking worden genomen.⁵

Een geheel andere mening is Perrick toegedaan. Hij noemt de keuze van de wetgever ‘redelijk’.⁶ Mijns inziens is de regeling inderdaad in zoverre niet onredelijk dat zij aansluit bij de reconstructiegedachte die schuil gaat achter de regeling van de inkorting van giften. Bij de berekening van de legitieme wordt die situatie tot uitgangspunt genomen die zich zou hebben voorgedaan als de gift niet zou hebben plaatsgevonden. Is de nalatenschap ook in die situatie negatief, dan bedraagt de legitieme portie nihil.

3. Klaassen-Eggens, *Huwelijksgoederen- en erfrecht, Tweede gedeelte: Erfrecht*, bewerkt door E.A.A. Luijten, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1989, p. 122. Zie in deze zin ook onder meer: Asser-Meijers-Van der Ploeg (Erfrecht), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1988, nr. 420 en Pitlo/Van der Burght, *Erfrecht*, Gouda Quint 1997, p. 153-154.
4. Zie bijvoorbeeld E.W.J. Ebben, *De positie van de langstlevende echtgenoot en kinderen in het nieuwe erfrecht* (diss. VU 2000), Den Haag: Bju 2000, p. 180-181, C.A. Kraan, ‘Erfrecht en vruchtgebruik’ (in: *Vruchtgebruik*, preadvies KNB 1999), Den Haag: Koninklijke Vermande 1999, p. 112-113 en Handboek Erfrecht (2011), B.C.M. Waaijer, Deventer Kluwer 2011, X 7.3. Zie voor het oude recht ook al Suijling/Dubois, *Inleiding tot het burgerlijk recht: zesde stuk, Erfrecht*, Haarlem: Erven F. Bohn 1931, nr. 357.
5. Handboek Erfrecht (2011), B.C.M. Waaijer, Deventer Kluwer 2011, X 7.3.
6. Asser/Perrick 4*, *Erfrecht en schenking*, Deventer: Kluwer 2009, nr. 242.

Onder bijzondere omstandigheden kan ik mij voorstellen dat bepaalde schulden van de erflater in het kader van de berekening van de legitimaire massa op grond van de derogerende werking van de redelijkheid en billijkheid (art. 6:2 BW) buiten beschouwing moeten worden gelaten. Het gaat dan om die schulden die door de erflater – in samenspanning met de begiftigde – zijn aangegaan om de begiftigde voor inkorting te behoeden.

3. Hoe verkrijgt een erfgenaam/legitimararis zijn legitimaire vordering?

Een legitimararis die aanspraak maakt op zijn legitieme verkrijgt op grond van art. 4:80 lid 1 BW ten aanzien van zijn legitimaire tekort in eerste instantie een vordering in geld op de *gezamenlijke erfgenamen*.⁷ Wanneer de legitimararis zelf erfgenaam is, ontstaat de merkwaardige situatie dat hij een vordering op zichzelf verkrijgt. Langs deze weg kan de legitieme natuurlijk niet worden voldaan en het spreekt dan ook vanzelf dat de legitimararis in zo'n geval – met voorbijgaan aan de vordering op zichzelf – direct bij de begiftigden kan aankloppen.⁸ De wetgever lijkt met deze situatie niet expliciet rekening te hebben gehouden, maar met enige moeite kan men de stap naar inkorting op de begiftigde van een wettelijk fundament voorzien. Hieronder zal een drietal situaties worden onderscheiden, te weten: (i) het saldo van de nalatenschap is negatief, (ii) het saldo van de nalatenschap is positief maar het bedraagt minder dan de omvang van de legitieme portie en (iii) als onder (ii) met die aanvulling dat er meerdere erfgenamen/legitimarissen zijn.

Ad (i) Wanneer het saldo van de nalatenschap⁹ negatief is, wordt de legitimaire vordering op grond van art. 4:80 lid 2 BW tot nul verminderd. Art. 4:89 lid 1 BW verwijst naar deze vermindering en brengt tot uitdrukking dat een legitimararis ten aanzien van het verminderde deel van zijn legitimaire vordering kan inkorten op daarvoor vatbare giften.

Ad (ii) Het is ook denkbaar dat een nalatenschap een positief saldo heeft, maar dat dit saldo onvoldoende is om de erfgenaam/legitimararis (L) zijn legitieme portie te verschaffen. Stel bijvoorbeeld dat het saldo van de nalatenschap € 10.000 bedraagt en dat de erflater (E; een niet hertrouwde weduwnaar) bij leven een voor inkorting vatbare gift heeft gedaan van € 30.000 aan X. L is enig erfgenaam van E en aanvaardt de nalatenschap zuiver. De legitieme portie van L bedraagt € 20.000 ($\frac{1}{2} \times (\text{€ } 10.000 + \text{€ } 30.000)$)¹⁰ en de legitimaire vordering (na toerekening van de erfrechtelijke verkrijging van € 10.000¹¹) € 10.000. Deze vordering gaat het saldo van de nalatenschap niet te boven, hetgeen betekent dat van vermindering op grond art. 4:80 lid 2 BW geen sprake kan zijn. Desalniettemin moet de stap naar inkorting op de begiftigde gezet worden om te zorgen dat L zijn legitimaire vordering van € 10.000 verkrijgt. De eerste zin van art. 4:89 lid 1 BW biedt hier mijns inziens uitkomst:

'Is hetgeen een legitimararis op grond van zijn in artikel 80 lid 1 bedoelde vordering kan verkrijgen onvoldoende om hem zijn legitieme te verschaffen, dan kan hij de daarvoor vatbare giften inkorten, voor zover zij aan zijn legitieme afbreuk doen.'

De in art. 4:80 lid 1 BW bedoelde vordering waarnaar in het artikel wordt verwezen is in ons voorbeeld een vordering van L op zichzelf. Hetgeen L op grond van een dergelijke vordering kan verkrijgen (te weten: niets) is 'onvoldoende om hem zijn legitieme te verschaffen', zodat L kan inkorten op de gift aan X.

Ad (iii) Wanneer L niet enig erfgenaam/legitimararis is, maar tezamen zou erven met zijn broer M, dan is de legitimaire vordering die L op grond van art. 4:80 lid 1 BW toekomt een vordering op L en M gezamenlijk. De wet voorziet in art. 4:87 lid 3 BW in de mogelijkheid dat L op grond van deze vordering een gedeelte van zijn legitieme portie verkrijgt, ook al betekent dit dat M als gevolg van deze vordering (van L op hem) minder verkrijgt dan zijn legitieme portie. Om dit te illustreren wordt het hiervoor gebruikte voorbeeld in die zin aangepast dat E naast de gift aan X een gift van € 10.000 aan M heeft gedaan. De legitieme portie van L en M bedraagt in dit voorbeeld: $\frac{1}{4} \times (10.000 + 30.000 + 10.000) = \text{€ } 12.500$. Op deze legitieme portie wordt ten aanzien van L het door hem krachtens erfrecht verkregen bedrag van € 5.000 toegerekend, zodat een legitimair vordering van € 7.500 resteert. M heeft geen legitimair tekort in verband met de toerekening van de erfrechtelijke verkrijging van € 5.000 en de gift van € 10.000.¹²

Ten aanzien van de legitimaire vordering van L (ad € 7.500) geldt dat L op grond van art. 4:80 lid 1 BW een vordering heeft op de gezamenlijke erfgenamen, te weten M en L zelf. Heeft L op grond hiervan iets te vorderen van M en, zo ja, hoeveel? Art. 4:87 lid 3 BW is mijns inziens bepalend voor het antwoord op deze vraag:

'Het gedeelte van de nalatenschap dat aan een legitimararis toekomt en zijn legitieme portie niet te boven gaat, kan in afwijking van de leden 1 en 2 pas als laatste worden ingekort. De inkorting van dat gedeelte geschiedt alsdan, met vermindering van de vordering waarvoor wordt inge-

7. Wanneer de nalatenschap is verdeeld overeenkomstig art. 4:13 BW verkrijgt de legitimararis een vordering op de als erfgenaam achtergelaten echtgenoot van de erflater (art. 4:80 lid 1 BW, laatste zinsnede).
8. Vgl. ook ook A.J.H. Pleysier, 'Problemen bij samenloop van beneficiaire aanvaarding en legitieme', *JBN* 2012, nr. 64, p. 14-15.
9. Dat wil zeggen: de waarde van de goederen der nalatenschap, verminderd met de in art. 4:7 onder a, b, c en f BW vermelde schulden (zie art. 4:80 lid 2 BW).
10. Zie art. 4:64 lid 1 BW jo. art. 4:65 BW.
11. Zie art. 4:71 BW.
12. Zie ten aanzien van toerekening van giften: art. 4:70 BW.

kort, zodanig dat beide legitimarissen een zelfde evenredig deel van hun legitieme porties verkrijgen.’

De vordering van L op M en zichzelf moet zodanig worden verminderd dat L en M ‘een zelfde evenredig deel van hun legitieme porties verkrijgen’. Men komt tot dit resultaat door de vordering van L te verminderen met € 2.500 en aan L een vordering toe te kennen van € 5.000 op M. L en M hebben ieder dan € 10.000 verkregen van hun legitieme portie van € 12.500.¹³ Beiden kunnen vervolgens € 2.500 inkorten op de gift aan X.

4. Erfgenaam/legitimaris is betrokken in de wettelijke verdeling van art. 4:13 BW

Hierboven kwam een aantal gevallen aan de orde waarin de legitimaris als erfgenaam een vordering op zichzelf verkreeg. Met enige moeite lukte het om de gewenste aansprakelijkheid en draagplicht met betrekking tot deze legitimaire vorderingen van een wettelijke grondslag te voorzien. Lastiger is dit in het geval waarin een erfgenaam/legitimaris betrokken is in de wettelijke verdeling. Het volgende voorbeeld moge dit verduidelijken.

Stel dat E als erfgenamen achterlaat zijn echtgenoot Y en zijn enig kind K. De wettelijke verdeling van art. 4:13 BW is van toepassing. Bij leven heeft E een voor inkorting vatbare gift van € 80.000 gedaan aan X. Het saldo van E’s nalatenschap belooft € 20.000. De legitieme portie van K bedraagt in dit geval: $\frac{1}{4} \times (20.000 + 80.000) = € 25.000$. Na toerekening van de erfrechtelijke verkrijging van K (van € 10.000) bedraagt het legitimaire tekort € 15.000.¹⁴

Op grond van art. 4:80 lid 1 BW verkrijgt K door het inroepen van zijn legitieme – in afwijking van de hoofdregel – geen vordering op de gezamenlijke erfgenamen, maar op ‘de als erfgenaam achtergelaten echtgenoot van de erfgenaam’, dat wil zeggen op Y. Deze vordering is op grond van art. 4:81 lid 2 BW in beginsel pas opeisbaar na het overlijden van Y.

De vraag rijst hoeveel de niet-opeisbare legitimaire vordering van K op Y belooft. Volgt men de letterlijke tekst van art. 4:80 BW dan komt men tot een vordering van € 15.000. Van vermindering van de vordering op grond van lid 2 van het artikel (waarna de legitimaris op grond van art. 4:89 lid 1 BW bij de begiftigde(n) zou kunnen aankloppen) is bij letterlijke lezing namelijk geen sprake. Vermindering vindt volgens het bedoelde artikellid plaats voor zover de legitimaire vordering de waarde van de nalatenschap te boven gaat, waarbij de waarde van de nalatenschap wordt gedefinieerd als ‘de waarde van de goederen van de nalatenschap, verminderd met de in art. 7 lid 1 onder a, b, c en f vermelde schulden’. In ons voorbeeld doet deze situatie zich niet voor omdat de vordering € 15.000 belooft en de waarde van de nalatenschap € 20.000 bedraagt.¹⁵

Deze uitkomst is echter onwenselijk en onjuist. Het zou namelijk betekenen dat K zowel een met de wettelijke verdeling verband houdende onderbedelings-

vordering van € 10.000 op Y verkrijgt als een legitimaire vordering van € 15.000. Aangezien het saldo van de nalatenschap van E slechts € 20.000 bedraagt, kunnen deze vorderingen van in totaal € 25.000 hieruit niet worden voldaan.

De oplossing moet zijn dat K een verminderde vordering van € 10.000 op Y verkrijgt en dat hij voor het verminderde deel van deze vordering ad € 5.000 op grond van art. 4:89 lid 1 BW kan inkorten op de gift aan X. Men kan tot dit resultaat komen wanneer men bereid is in art. 4:80 lid 2 BW te lezen dat bij de bepaling van de waarde van de nalatenschap op de waarde van de goederen van de nalatenschap niet alleen de schulden als bedoeld in art. 4:7 lid 1 onder a, b, c en f BW in mindering worden gebracht, maar ook ‘de waarde van de erfrechtelijke verkrijging die op grond van art. 4:71 BW is toegerekend op de legitieme portie van een legitimaris die aanspraak heeft gemaakt op zijn legitieme’.

Past men deze regel toe, dan komt men ook bij voorbeeld (ii) uit de vorige paragraaf – zonder omwegen – tot de juiste uitkomst. Ditzelfde geldt voor voorbeeld (iii), zij het dat art. 4:87 lid 3 BW daar een zelfstandige rol blijft spelen bij de bepaling in hoeverre de ene legitimaris zijn legitimaire vordering kan verhalen op een mede-legitimaris wanneer deze laatste als gevolg daarvan zelf onder zijn legitieme zakt. Toepassing van de vermindering van art. 4:80 lid 2 BW (in de door mij voorgestane zin) geeft het minimum aan waarvoor de legitimaris in ieder geval verhaal moet halen bij de begiftigde. Op grond van de regeling van art. 4:87 lid 3 BW kan een verdergaande vermindering plaatsvinden, als gevolg waarvan de legitimaris voor een groter bedrag is aangewezen op inkorting op giften. Een laatste voorbeeld kan dit verduidelijken. Erfflater E laat zijn twee kinderen L en M als enige erfgenamen achter. Het saldo van zijn nalatenschap bedraagt € 10.000. Bij leven heeft hij een voor inkorting vatbare gift van € 32.000 aan X gedaan, alsmede een gift van € 8.000 aan mede-legitimaris M. De legitieme porties van L en M bedragen € 12.500. Na toerekening van de erfrechtelijke verkrijgingen en giften belooft het legitimair tekort van L en M € 7.500 respectievelijk nihil. Wanneer men op de legitimaire vordering van L de door mij voorgestane lezing van art. 4:80 lid 2 BW toepast, dan wordt de vordering van L verminderd voor zover zij meer bedraagt dan € 10.000 – € 5.000 (het op de legitieme portie van L toegerekende bedrag in verband met de

13. Ten aanzien van M wordt hetgeen M krachtens gift heeft verkregen dus meegerekend bij de toepassing van de regeling van art. 4:87 lid 3 BW. Zie daarover mijn bijdrage in *WPNR* (2003) 6523, p. 190 en (in andere zin) de reactie op dit artikel van P.F. Veltman in *WPNR* (2003) 6544, p. 609-610, alwaar ook mijn naschrift. Art. 4:87 lid 3 BW dient mijns inziens om het risico dat inkorten op een gift wegens insolventie van de begiftigde niet het gewenste effect heeft, gelijkkelijk over de legitimarissen te verdelen.

14. Zie art. 4:71 BW.

15. Art. 4:87 lid 3 BW, welke regeling ook voorziet in de vermindering van een legitimaire vordering, heeft op deze situatie geen betrekking.

erfrechtelijke verkrijging) = € 5.000. De legitimaire vordering van L bedraagt € 2.500 meer dan € 5.000 en dit eerste bedrag is dus het minimumbedrag waarvoor L in ieder geval is aangewezen op inkorting op de gift aan X. De regeling van art. 4:87 lid 3 BW kan echter meebrengen dat de legitimaire vordering van L voor een groter gedeelte wordt verminderd zodat niet de gehele resterende vordering van € 5.000 op M kan worden verhaald. Dat is hier het geval. Om conform art. 4:87 lid 3 BW te bewerkstelligen dan L en M 'een zelfde evenredig deel van hun legitieme porties verkrijgen', moet aan L een legitimaire vordering op M worden toegekend van € 4.000. L en M hebben dan ieder € 9.000 ontvangen van hun legitieme porties van € 12.500. Beiden kunnen vervolgens nog € 3.500 inkorten op de gift aan X.

5. Conclusie

Uit het bovenstaande kunnen puntsgewijs de volgende conclusies worden getrokken.

- (i) Inkorting op giften door een legitimaris werkt, anders dan onder het oude recht, niet ten voordele van de schuldeisers van de erfgenaam.
- (ii) Op grond van art. 4:65 BW geldt dat schulden van de erflater de omvang van de legitimaire massa, en daarmee ook die van de legitieme portie, beperken. Ook voor zover de schulden de waarde van de goederen der nalatenschap overtreffen, worden zij in aanmerking genomen. Dit kan er toe leiden dat inkorting op giften door een legitimaris niet mogelijk is vanwege de omvang van de schulden der nalaten-

schap, te weten wanneer de legitimaire massa, ook met bijtelling van de giften, geen positief saldo vertoont. Dit gevolg is niet onredelijk in het licht van de reconstructiegedachte die schuil gaat achter de regeling van inkorting op giften: het gaat erom wat de legitimaris uit de nalatenschap had kunnen ontvangen wanneer de giften niet gedaan waren. Onder bepaalde omstandigheden kan de derogerende werking van de redelijkheid en billijkheid mijns inziens verhinderen dat alle schulden van de erflater op de legitimaire massa in mindering worden gebracht. Het moet dan gaan om schulden die de erflater – in samenspanning met een begiftigde – is aangegaan om te voorkomen dat de legitimaris op de gift kan inkorten.

(iii) Art. 4:80 lid 2 BW bepaalt dat een legitimaire vordering wordt verminderd voor zover zij de waarde der nalatenschap te boven gaat. Vermindering van een legitimaire vordering opent de weg naar inkorting op giften op grond van art. 4:89 lid 1 BW. De relevante waarde van de nalatenschap wordt in art. 4:80 lid 2 BW gedefinieerd als de waarde van de goederen van de nalatenschap, verminderd met de schulden als bedoeld in art. 4:7 lid 1 onder a, b, c en f BW. In deze bijdrage heb ik pogen aan te tonen dat deze definitie onvolledig is en dat op de waarde van de goederen van de nalatenschap ook in mindering moet worden gebracht 'de waarde van de erfrechtelijke verkrijging die op grond van art. 4:71 BW is toegerekend op de legitieme portie van een legitimaris die aanspraak heeft gemaakt op zijn legitieme'.